

СЕКЦІЯ 2 ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 330.3

Ащаулов В.В.*здобувач кафедри менеджменту і адміністрування
Криворізького національного університету*

АНАЛІЗ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНКИ ЗАГАЛЬНОГО РІВНЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ЕКОНОМІКИ

Стаття присвячена дослідженню методичних підходів до оцінки загального рівня ефективності державного регулювання системи моніторингу розвитку галузей економіки. Автором розглянуто ряд методичних підходів щодо визначення рівня економічного захисту підприємства. Розроблено систему моніторингу, яка полягає в удосконаленні ресурсно-функціонального підходу. Описано алгоритм та модель оцінювання загального рівня економічної безпеки підприємств на галузевому рівні в контексті державної системи моніторингу.

Ключові слова: система моніторингу, економічна захищеність, моніторинг розвитку галузей економіки, ресурсно-функціональний підхід, індикатори економічної безпеки.

Ащаулов В.В. АНАЛИЗ МЕТОДИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ К ОЦЕНКЕ ОБЩЕГО УРОВНЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ МОНИТОРИНГА РАЗВИТИЯ ОТРАСЛЕЙ ЭКОНОМИКИ

Статья посвящена исследованию методических подходов к оценке общего уровня эффективности государственного регулирования развития отраслей экономики. Автором рассмотрен ряд методических подходов к определению уровня экономической защиты предприятия. Разработана система мониторинга, которая заключается в совершенствовании ресурсно-функционального подхода. Описаны алгоритм и модель оценки общего уровня экономической безопасности предприятия на отраслевом уровне в контексте государственной системы мониторинга.

Ключевые слова: система мониторинга, экономическая защищенность, мониторинг развития отраслей экономики, ресурсно-функциональный подход, индикаторы экономической безопасности.

Ashchaulov V.V. SYSTEMATIC APPROACH ANALYSIS TO ASSESSING OVERALL EFFECTIVENESS OF STATE REGULATION MONITORING SYSTEM OF ECONOMIC SECTOR DEVELOPMENT

The article studies methodological approaches to assess the overall effectiveness of the state regulation monitoring system of economic sector development. The author considered a number of methodological approaches to determining the level of economic security of the company. A system of monitoring for improving resource-functional approach is worked out. The algorithm and model evaluation of the general level of economic security of enterprises at the regional level in the context of state monitoring system are made.

Keywords: monitoring system, economic security, monitoring of economic sector development, resource-functional approach, indicators of economic security.

Постановка проблеми. З розвитком та становленням ринкової економіки в Україні перед підприємствами постає ряд проблем, які необхідно розв'язати для ефективного функціонування суб'єктів господарювання. Одна з них – проблема державного регулювання системи моніторингу розвитку галузей економіки в умовах сучасних євроінтеграційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний вклад у теорію моделювання та прогнозування економічної захищеності підприємства внесли такі вчені-економісти як: С. Покропивний [1], Т.Г. Васильців, В.І. Волошин, О.Р. Бойкевич, В.В. Каркавчук [2], Д. Ковальов, І. Плетнікова [3], С. Марущак [4], А. Ткаченко [5], Є. Афанасьєв, О. Рябека [6], О. Щекочич, М. Афанасьєва [7] та інші.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати мету статті, яка полягає у дослідженні методичних підходів до оцінки загального рівня ефективності державного регулювання системи моніторингу розвитку галузей економіки.

Вклад основного матеріалу дослідження. Дуже важливим є розробка методів і підходів щодо оцінки рівня ефективності державного регулювання системи моніторингу розвитку суб'єктів господарювання на галузевому рівні.

Більш-менш ґрунтовний підхід до оцінки рівня економічного захисту підприємства пропонується

С. Покропивним у роботі [1] та набуває подальшого розвитку в працях багатьох вчених, таких, як: Т. Васильців [2], Д. Ковальов та І. Плетнікова [3], С. Марущак [4], А. Ткаченко [5]. При цьому, рівень економічного захисту підприємства оцінюється на підґрунті розрахунків за сукупним критерієм шляхом зважування та обчислення суми значень критеріїв окремих функціональних складових економічної захищеності, які, в свою чергу, розраховуються шляхом зіставлення величини загрози економічному захисту та ефективності заходів її попередження та відвернення.

Цей метод, хоча і має певні раціональні ідеї, що стосуються окремих аспектів комплексного моніторингу рівня економічної захищеності підприємства, але разом з тим йому притаманний недолік, який полягає у складності, а інколи і в неможливості здійснення розрахунків щодо визначення вагових коефіцієнтів значущості окремих функціональних складових економічного захисту підприємства.

Достатньо ґрунтовно приділяється увага завданням кількісної оцінки рівня економічного захисту підприємства в роботі Д. Ковальова, І. Плетнікової [3], А. Ткаченко [5]. У їх наукових працях пропонується за критерій кількісної оцінки рівня економічного захисту підприємства обрати інтегральний показник.

В економічній літературі наводиться ряд методичних підходів визначення рівня економічного захисту, які умовно розділяють на дві великі групи.

До першої групи відносять методики, згідно з якими оцінка рівня економічного захисту здійснюється в цілому для суб'єкта господарювання (переважно з використанням експертних оцінок).

До другої групи відносять методики, де використовується одна й та ж сукупність показників по кожній складовій економічного захисту суб'єкта господарювання, що необхідні для достовірної їх інтерпретації та визначення на їх основі остаточного інтегрованого значення рівня економічного захисту.

Зокрема, у цьому зв'язку, С. Покропивний, як наголошує А. Ткаченко, серед типових складових економічного захисту виокремлює фінансову, інтелектуальну, кадрову, техніко-технологічну, політико-правову, інформаційну, екологічну та силову складову, а як інтегрований показник рівня економічного захисту, як і багато інших вчених [5], пропонує використовувати економіко-математичну модель, яка з урахуванням виділення в окремі групи показників, які позитивно та негативно впливають на загальний рівень економічного захисту, інтерпретована Є. Афанасьєвим та О. Рябекою [6] у вигляді функціональної залежності:

$$k_{EZ} = f(x_1, x_2, \dots, x_H, x_{H+1}, \dots, x_L) = \sum_{h=1}^H a_h f(x_h) + \sum_{l=H+1}^L a_l f(x_l), \quad (1)$$

де k_{EZ} – інтегрований показник рівня економічного захисту (зокрема, техніко-технологічної, фінансової, інвестиційної, інноваційної безпеки тощо); x_1, x_2, \dots, x_H – значення окремих частинних показників рівня економічного захисту суб'єкта господарювання, для яких більше значення показника позитивно впливає на загальний рівень його економічної захищеності; x_{H+1}, \dots, x_L – значення окремих частинних показників рівня економічного захисту суб'єкта господарювання, для яких більше значення показника негативно впливає на загальний рівень його економічної захищеності; a_h, a_l – коефіцієнти ваги відповідних частинних показників рівня економічного захисту, $\sum_{h=1}^H a_h + \sum_{l=H+1}^L a_l = 1$.

У праці [5] А. Ткаченко схиляється, як на її думку, до більш чіткої та належно обґрунтованої методики оцінки рівня економічного захисту, запропонованої професором С. Ілляшенко, в якій використано такі складові економічного захисту: фінансову, ринкову та інтерфейсну.

За цією методикою оцінка рівня економічного захисту здійснюється в три основні етапи: рівні складових економічного захисту приводяться до відносних оцінок; для кожної із складових рівнів економічного захисту визначаються їх значимість експертними методами; здійснюється остаточна оцінка рівня економічного захисту шляхом розрахунку узагальненого інтегрованого показника.

Кількість ключових частинних показників H і L у моделі (1), які беруться до уваги при оцінюванні тієї чи іншої складової економічного захисту суб'єкта господарювання, визначається у залежності від специфіки умов його функціонування.

Значення окремих функціональних складових, зазвичай, розраховуються на підґрунті співвідношень значень індикаторів: фактичних і нормативних (бажаних) частинних показників. Тобто індикаторами якості рівня економічного захисту можуть бути значення частинних показників у відносних одини-

цях, які отримуються шляхом їх нормалізації на основі нормативних і фактичних значень.

О. Щекович та М. Афанасьєва в [7] наводять наступну функціональну складову для визначення окремого «частинного показника»:

$$x_i = \left(\frac{\Pi_{i\phi}}{\Pi_{in}} \right)^b, \quad (2)$$

де $\Pi_{i\phi}, \Pi_{in}$ – відповідно значення фактичних і частинних показників рівня економічного захисту; b – показник ступеня (для показників значення яких позитивно впливає на загальний рівень економічного захисту дорівнює 1, для показників значення яких негативно впливає на загальний рівень економічного захисту дорівнює -1).

За допомогою методів регресійного аналізу, ряд науковців, зокрема, Т. Васильців [2], пропонує в процесі моніторингу рівня економічного захисту підприємства визначати напрями та силу впливу основних чинників на результативний показник. Тоді, багатofакторну регресійну економіко-математичну модель процесу моніторингу ефективності використання основних фондів у системі економічного захисту підприємства можна представити формулою:

$$y = a_0 + a_1 x_1 + a_2 x_2 + \dots + a_m x_m + \dot{a}, \quad (3)$$

де x_1, x_2, \dots, x_m – чинники-аргументи, які в ході моніторингу рівня економічного захисту підприємства доцільно обирати такими, що найбільш повно будуть його характеризувати. Такі чинники-аргументи можуть бути сформовані з найбільш вагомих показників складових економічного захисту підприємства, зокрема, шляхом стохастичного факторного аналізу. При цьому результативним показником має виступати інтегрований показник рівня економічної захищеності підприємства. Для забезпечення достовірності визначення стійкості напряму та величини сили впливу окремих чинників у дослідженні економічної захищеності підприємства повинна бути залучена достатня кількість інформації ретроспективного періоду, що характеризує діяльність підприємства.

З метою оцінювання загального рівня державного регулювання системи моніторингу розвитку галузей економіки розроблено систему моніторингу, яка враховує визначені та охарактеризовані недоліки та полягає в удосконаленні ресурсно-функціонального підходу.

Методологія ресурсно-функціонального підходу передбачає проведення оцінки рівня економічного захисту за рівнем стану складових економічної захищеності, тобто шляхом оцінювання ефективності та оптимальності використання ресурсів суб'єкта господарювання.

До основних переваг такого підходу відносять його всеосяжний, комплексний характер, оскільки при цьому вивчаються основні процеси, що впливають на рівень забезпечення економічної захищеності підприємства.

На першому етапі, відповідно до розробленого алгоритму, визначено критерії оцінки рівня безпеки шляхом виділення її чотирьох рівнів: «максимальний», «нормальний», «мінімальний» та «критичний».

«Максимальний» – характеризує стан підприємства, коли рівень безпеки є найвищим стосовно економічної безпеки чи її окремої функціональної складової, або відносно окремого індикатора, значення якого є вищим за середній по галузі. «Нормальний» – визначає стан підприємства, коли рівень безпеки стосовно економічної безпеки в зальному, її окремої функціональної складової або ж певного індикатора відповідає середньогалузевому рівню або теоретично виправданому значенню для підприємств певного виду діяль-

ності. «Мінімальний» – вказує на зниження рівня безпеки та водночас зростання небезпеки, стосовно економічної безпеки підприємства, нижче значення певного індикатора за загальногалузевої рівень, наявність ознак кризового явища та ситуації стосовно певної функціональної складової. «Критичний» – відповідає стану підприємства, коли рівень небезпеки є критично високим, значення окремих індикаторів засвідчують наявність ознак кризового стану.

На другому етапі визначено перелік ключових, для підприємств на галузевому рівні, складових економічної безпеки та їх питому вагу в загальній сукупності (табл. 1).

Таблиця 1

Градація функціональних складових економічної безпеки підприємств

№ з/п	Функціональна складова економічної безпеки	Питома вага
1	Фінансова складова	0,35
2	Техніко-технологічна складова	0,20
3	Кадрова складова	0,35
4	Силова складова	0,05
5	Інформаційна складова	0,05
	Разом (економічна безпека)	1,0

Таблиця 2

Шкала оцінки рівня економічної безпеки підприємств на галузевому рівні

Рівень безпеки	Максимальний	Нормальний	Мінімальний	Критичний
Оцінка в балах	7,5-10,0	5,0-7,5	2,5-5,0	0,0-2,5

На третьому етапі визначено шкалу оцінювання певного рівня безпеки стосовно кожного окремого індикатора та економічної безпеки підприємств загалом в контексті моніторингу розвитку галузей економіки (табл. 2).

Ґрунтуючись на попередніх етапах, розроблено загальну модель оцінювання рівня економічної безпеки підприємств на галузевому рівні в контексті державної системи моніторингу (рис. 1).

Крім того, з урахуванням сучасних підходів до проведення змін державної галузевої політики розвитку інформаційна система моніторингу соціально-економічного розвитку галузі повинна надавати такі можливості: розробка моделі соціально-економічного стану галузі; створення динамічних моделей, що адекватно описують соціально-економічні процеси в галузі; автоматизація основних етапів моніторингу; розробка концептуального образу майбутньої галузі; специфікація завдань і цілей; розробка моделі соціально-економічного розвитку галузі; створення інформаційної системи підтримки; впровадження нового проекту розвитку галузі.

Для забезпечення згаданих функціональних можливостей, пропонується створення інформаційної системи, як основи системи моніторингу, яка складається з: інструментального комплексу для створення динамічних інтелектуальних систем в управлінні і моделюванні галузевим розвитком; створеного на базі інтелектуальної системи інструментального багатофункціонального комплексу для проведення моніторингу.

Висновки з проведеного дослідження. Узагальнення економічної літератури щодо методичних підходів визначення рівня економічного захисту дало можливість умовно розділити їх на дві великі групи: методики, згідно з якими оцінка рівня економічного захисту здійснюється в цілому для суб'єкта господарювання (переважно з використанням експертних оцінок) та методики, де використовується одна й та ж сукупність показників по кожній складовій економічного захисту суб'єкта господарювання, що необхідні для достовірної їх інтерпретації та визначення на їх основі остаточного інтегрованого значення рівня економічного захисту.

З метою оцінювання загального рівня державного регулювання системи моніторингу розвитку галузей економіки розроблено систему моніторингу, яка враховує визначені та охарактеризовані недоліки та полягає в удосконаленні ресурсно-функціонального підходу.

Створення системи моніторингу соціально-економічного розвитку галузі доцільно проводити в два етапи. I етап – розробка і апробація пробної системи моніторингу на базі одного із суб'єктів регіону, при цьому визначаються всі переваги і недоліки системи. II етап – створення системи моніторингу на базі всіх підприємств галузі і забезпечення функціонування загальної системи моніторингу соціально-економічного розвитку на галузевому рівні. Таким чином, на основі системи соціально-економічного моніторингу можлива реалізація політики узгодження інтересів суб'єктів галузевої системи, що забезпечить її цілісність, збалансованість і здатність до подальшого продуктивного функціонування в рамках прийнятого курсу розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Економіка підприємства: підруч. / за ред. С.Ф. Покропивного. – Вид. 2-е, перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2001. – 528 с.

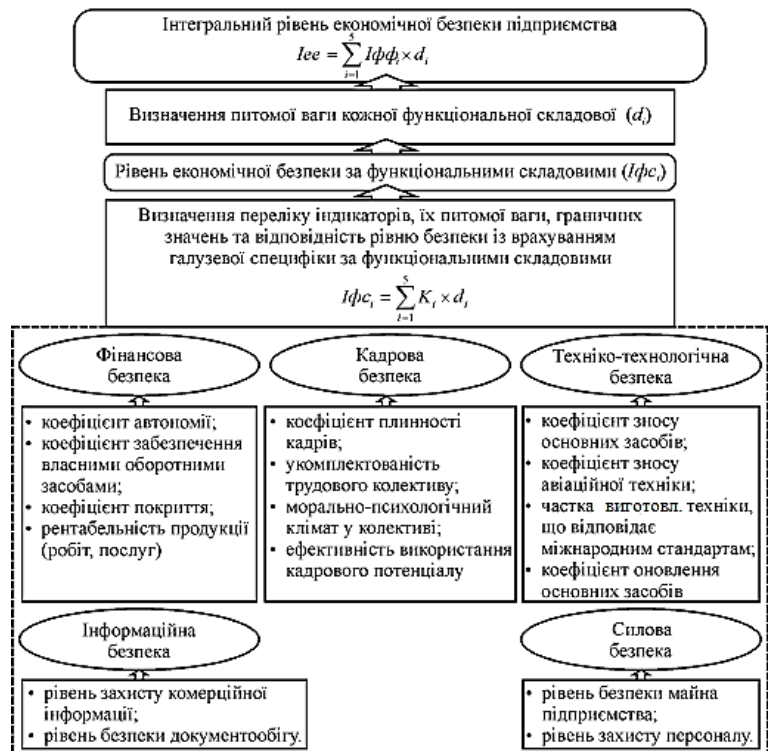

Рис. 1. Модель оцінювання загального рівня економічної безпеки підприємств на галузевому рівні в контексті державної системи моніторингу

2. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія / Т.Г. Васильців, В.І. Волошин, О.Р. Бойкевич, В.В. Каркавчук. – Львів: Ліга-Прес, 2012. – 386 с.
3. Ковальов Д. Кількісна оцінка рівня економічної безпеки підприємства / Д. Ковальов, І. Плетнікова // Економіка України. – 2000. – № 4. – С. 35-40.
4. Марущак С.М. Проблеми застосування існуючих методик оцінки економічної безпеки діяльності підприємств / С.М. Марущак // Наукові праці. Економіка. – 2010. – Вип. 132. – Том 145. – С. 115-119.
5. Ткаченко А.М. Оцінка рівня економічної безпеки підприємства / А.М. Ткаченко, О.Л. Резніков // Вісник економічної науки України. – 2010. – № 1. – С. 101-106.
6. Афанасьєв Є.В. Моделювання та методологічні підходи до інтегральної оцінки рівня економічної безпеки підприємств гірничо-металургійного та агропромислового кластерів // Є.В. Афанасьєв, О.Г. Рябека / [Електронний ресурс]: Ефективна економіка. – 2013. – № 7. – Режим доступу до журналу: <http://www.economy.nauka.com.ua>.
7. Щєкович О.С. Методологічні підходи до оцінки та прогнозування економічної безпеки суб'єктів господарювання на галузевому, міжгалузевому та регіональному рівнях / О.С. Щєкович, М.Г. Афанасьєва // Економічний аналіз: зб. наук. пр. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2013. – Том. 14. – № 1. – С. 184-193.

УДК 332.33(100)

Бігуненко О.Г.
аспірант кафедри економічної кібернетики
та інформаційних технологій
Полтавської державної аграрної академії

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ: МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена аналізу дослідження міжнародного досвіду земельних ресурсів у розвинених країнах світу. Світова практика реформування земельних ресурсів показує, що систему управління земельними ресурсами базується на земельному кадастрі та оцінці землі. Для стимулювання розвитку реформування земельних ресурсів в Україні, першочергово необхідно зміцнити правову та законодавчу базу.

Ключові слова: земельні ресурси, правова база, законодавство, кадастр, оцінка землі, система управління, державне регулювання.

Бігуненко Е.Г. МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ УПРАВЛЕНИЯ ЗЕМЕЛЬНЫМИ РЕСУРСАМИ: ВОЗМОЖНОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ В УКРАИНЕ

Статья посвящена анализу исследования международного опыта земельных ресурсов в развитых странах мира. Мировая практика реформирования земельных ресурсов показывает, что система управления земельными ресурсами базируется на земельном кадастре и оценке земли. Для стимулирования развития реформирования земельных ресурсов в Украине, в первую очередь необходимо укрепить правовую и законодательную базу.

Ключевые слова: земельные ресурсы, правовая база, законодательство, кадастр, оценка земли, система управления, государственное регулирование

Bihunenko O.G. INTERNATIONAL EXPERIENCE LAND MANAGEMENT: POSSIBILITIES OF APPLICATION IN UKRAINE

The article analyzes the study of international experience of land in the developed world. The world practice of reforming land resources shows that the system of land management based on land cadastre and land assessment. To encourage the development of land resources reform in Ukraine, priority should strengthen the legal and legislative framework.

Keywords: land resources, legal framework, legislation, cadastre, land valuation, management system, state regulation.

Постановка проблеми. Земля національне багатство, яке було і завжди буде особливим об'єктом суспільних відносин. Узагальнення досвіду землекористування ряду передових країн дозволяє виявити основні закономірності та принципи з використанням яких відбувається ефективно управління земельними ресурсами в різних країнах світу. Фундаментальною основою ефективного управління земельними ресурсами є державне регулювання правовідносин на землю, хоча форми і підходи до правового вирішення цього питання в різних країнах істотно розрізняються. На сьогодні Україна є одним із світових рекордсменів за тривалістю земельної реформи. Для розв'язання протиріч, що виникли в системі земельних відносин, корисним є вивчення успішного міжнародного досвіду та його адаптація до вітчизняних реалій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. З огляду на актуальність даної проблеми її дослідженням займалися зарубіжні та вітчизняні вчені. Серед яких можна виділити А.М. Третяк, Г.Е. Бистров,

Д.С. Добряк, С.І. Дем'яненко, О.В. Кірейцева та інші.

Завдання. Метою даного дослідження є узагальнення передового міжнародного досвіду розвитку земельних відносин в сільському господарстві, особливостей функціонування ринку землі в різних країнах, та визначення на цій основі пріоритетних напрямів ефективного землекористування в Україні.

Виклад основного матеріалу. Земельні ресурси є джерелом національного багатства, від їх використання залежить сталий економічний розвиток країни й рівень життя населення. Нині земельні відносини в Україні залишаються на етапі реформування. Для стимулювання розвитку реформування управління земельними ресурсами в Україні необхідно переймати досвід у розвинутих країнах світу, які пройшли давно рівень реформування і перейшли на рівень сталого розвитку.

Узагальнення існуючого передового досвіду регулювання земельних відносин дозволяє нам зробити